

4. Mütercim Âsım'ın *Al-Kāmūsu'l-Muhīt* tercümesinde hastalık adları ve hastalıkla ilgili kavramlar¹

Faruk ÖZTÜRK²

APA: Öztürk, F. (2023). Mütercim Âsım'ın *Al-Kāmūsu'l-Muhīt* tercümesinde hastalık adları ve hastalıkla ilgili kavramlar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 41-68. DOI: 10.29000/rumelide.1379025.

Öz

1755'te Gaziantep'te doğan Ahmet Âsım CENANIOĞLU'nun 13 Ekim 1805'te yazmaya başlayıp 11 Kasım 1810'da tamamladığı *Al-Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi*, Türk dili tarihinde hazırlanmış ve tercüme edilmiş sözlükler arasında önemli bir yere sahiptir. *Al-Kāmūsu'l-Muhīt* ilk olarak İstanbul'da 1815-1817 yılları arasında Matbaa-i Amire'de aslına uygun biçimde 3 cilt olarak basılmıştır. Yazma nüshanın birinci cildi ra (ر) harfinin ortalarına kadar 684 varak; kalın kaf (ك) harfinin ortalarına kadar olan ikinci cildi 689 varak ve son cildi 647 varaktır. Toplamda 2020 varak olan eserin her bir sayfasında 37 satır bulunmaktadır. Mütercim Âsım'ın kitabı tercüme ederken Arapça kavramlara Türkçe karşılıklar bulma çabası, onun bu eserini başka tercümelere farklı kılan özelliklerin en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, *Al-Kāmūsu'l-Muhīt* tercümesinde geçen hastalık adları üzerinde durmak ve bu hastalık isimlerini incelemektir. *Al-Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi*'nde çok sayıda hastalık adı ve hastalıklarla ilgili kavramlar tespit edilmiştir. Bu da mütercim'in ne kadar bilgili olduğunu ve tercümesinin ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. İçinde pek çok bilgi barındıran ve ansiklopedi mahiyetinde olan bu sözlük, özellikle hastalık adları konusunda çok zengindir. Dolayısıyla, çok sayıdaki bu hastalık adlarını ve kavramları ortaya koymak bu çalışmanın temel hedefi olacaktır.

Anahtar kelimeler: *Al-Kāmūsu'l-Muhīt*, Mütercim Âsım, hastalık adları, hastalıkla ilgili kavramlar

Disease names in translation of The Mutercim Asım's *Al-Qāmūsu'l-Muhīt* and concepts related to diases³

Abstract

Born in Gaziantep in 1755, Ahmet Asım CENANIOGLU translation of *al-Qāmūsu'l-Muhīt*, which he started to write on 13 October 1805 and completed on 11 November 1810, has an important place among the dictionaries prepared and translated in the history of Turkish language. *Al-Qāmūsu'l-Muhīt* was first published in Istanbul in 1815-1817 in Matbaa-i Amire in three volumes in accordance with the original. The first volume of the manuscript to the middle of the letter ra (ر) is 684 foils; the second volume up to the middle of the thick cuff (ك) letter is 689 leaves and the last volume is 647 leaves. There are 37 lines on each page of the work, which is a total of 2020 leaf. The translation of the book by Mutercim Asım's efforts to find Turkish equivalents to the Arabic concepts emerges as one of the most important features that make this work different from other translations. The purpose

¹ Bu makale 15-16 Şubat 2020 tarihinde İzmir'de yapılan International Egean Symposium on Social Sciences & Humanities Sempozyumunda sözlü olarak sunulan özet bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri, Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Kilis, Türkiye), turkceogretimi@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9137-8687 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 02.09.2023-kabul tarihi: 23.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1379025]

³ This article is an expanded version of the abstract paper presented verbally at the International Aegen Symposium on Social Sciences & Humanities held in Izmir 15-16' 2020.

of this study is to focus on the disease names in the translation of *al-Qāmūsu'l-Muhīt* and to examine the names of these diseases in semantic method. In the *al-Qāmūsu'l-Muhīt* translation, numerous disease names and concepts related to diseases were discovered. This shows how knowledgeable the translator is and how rich his translation is. This dictionary, which contains a lot of information and is an encyclopedia, is very rich especially in terms of disease names. Therefore, it will be the main objective of this paper to reveal a large number of these disease names and to make some evaluations based on these names.

Keywords: Al-Qāmūsu'l-Muhīt, Mutercim Asım, disease names, concepts related to diases

1. Giriş

Antep'te dünyaya gelen Seyyid Ahmed Âsım'ın doğum tarihini Ebüzziyâ Mehmed Tevfik ile Antep'te gördüğü bir şiir mecmuasına dayanan Hikmet Turhan Dağlıoğlu 1169 (1755) olarak kaydederler. Ahmed Âsım, Semerkantlı Şeyh Osman'ın soyundan gelen şair Husûlî Efendi'nin torunu ve Antep'in tanınmış âlim ve şairlerinden Antep Şer'iyye Mahkemesi başkâtibi Mehmed Cenânî Efendi'nin oğludur. Ataları arasında Nazmü'l-leâl yazarı Şeyh Ahmed Şihâbî Efendi ile Çarpınlı hattat Şeyh Ahmed Efendi gibi şair, lugatçı ve hattat birçok şahsiyet vardır. Ahmed Âsım Antep'te iyi bir eğitim görmüş; Arapça hat ve dinî ilimleri tahsil etmiştir. Şiir ve edebiyatı babasından ve o sırada Antep'te olan Kilisli Rûhi Mustafa Efendi'den öğrenmiştir. Antep Mahkemesi Kalemî'ne devam ettiği sırada bir taraftan da tanınmış âlim ve şairlerin meclislerine katılmış, daha sonra da Antep Mukâtaası mutasarrıfı Battalzâde Mehmet Nûri Paşa'nın divan kâtipliğini yapmıştır. Âsım Efendi'nin ilim âleminde adının duyulmasına vesile olan çalışması, 1205-1212 (1791-1797) yılları arasında tercüme ettiği ve III. Selim'e sunduğu *Tibyân-ı Nâfi'* der Terceme-i Burhân-i Kâti' adlı eseridir. Âsım Efendi başarısını en çok sözlükçülük alanında göstermiş, Farsça ve Arapça'dan Türkçeye çevirdiği iki eserle "Mütercim" unvanını almış, ayrıca vak'anüvis sıfatıyla yazdığı eser ve yaptığı tercümelere tarih alanında adını duyurmuştur. (Kaçalın, 2006: 200-202)

Al-Qāmūsu'l-Muhīt Tercümesi, Türk dili tarihinde hazırlanmış ve tercüme edilmiş sözlükler arasında önemli bir yere sahiptir. Âl-FİRŪZÂBÂDÎ'nin *Qāmūsu'l-Muhīt*'i yazarken kullandığı (التصحيف) at-taşhîf "Bir sayfada birbirine benzeyen harflerden oluşan kelimeleri yanlış okumak, yanlış yazmak veya yanlış rivayet etmek" ve (التحريف) at-tahrîf "Bir kelimedede harf değiştirmek veya kelimeye harf eklemek, harflerin yerlerini ya da kelimeyi bütünüyle değiştirmek suretiyle yapılan hatalar." gibi sorunları ortadan kaldırma özelliği belki de *Al-Qāmūsu'l-Muhīt*'i başka sözlüklerden ayıran diğer en önemli özelliklerden biridir.

Mütercim Ahmed Âsım [1755-1819], 1220 yılının Ramazan ayının başında [13 Ekim 1805] başladığı tercümeyle 1225 Zilkadesinin 14. gecesinde [11 Kasım 1810] tamamlamış ve tercüme *el-Okyanusu'l-Basit fi Tercemeti'l-Qāmūsi'l-Muhīt* adıyla saraya sunulmuştur.

Mütercim Ahmed Âsım'ın eseri, ilk olarak İstanbul'da 2. Mahmud tarafından yazmanın ciltlerine uygun olarak üç cilt hâlinde Muhasebe-i Evvel Seyyid Abdurrahim Muhip Efendi'nin nezaretinde 1230,1231,1233'te (1815-1817) Matbaa-i Amire'de basılmıştır. Seyfettin Özege kayıtlarına göre 1250 (1834) tarihinde aynı sayfa ve formatta Mısır'da Bulak'ta ve 1268-1272 (1852-1855) İstanbul'da Takvimhane-i Amire'de yapılan baskılarının ardından, daha sonra bu defa dört cilt olarak 1268-1272'de (1852-1855) İstanbul baskısı takip etmiştir. En son olarak da Rizeli Hasan Hilmi Efendi tarafından İstanbul'da 1304-1305 (1888) dört ciltlik baskısı ve 1305'te Matbaa-i Amire'de üç ciltlik baskısı

yapılmıştır. (KM: 11-15. s.) Buradan eserin 3 cilt olarak 4 defa basıldığını 4 cilt olarak ise 2 defa basıldığı anlaşılmaktadır.

2013 yılında Türkiye Yazma Eserler Kurumu tarafından *Al- Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi* adıyla Prof. Dr. Mustafa KOÇ ve Eyyüp TANRIVERDİ tarafından hazırlanıp çeviri yazı olarak 6 cilt hâlinde yayınlanan eser araştırmamızın esasını oluşturmaktadır. Hastalık adlarından, organ ve uzuv adlarına, ilaç ve terkip adlarından ilaç yapımında kullanılan madde, drog ve bitki adlarına kadar birçok terimin doğru anlamını belirlemek tip konulu metinler için önemli bir güçtür. (Gürlek: 232)

Al- Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi'nde çok sayıda hastalık adı tespit edilmiştir. Bu da mütercim ne kadar bilgili olduğunu ve tercümesinin ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. İçinde pek çok bilgi barındıran ve ansiklopedi mahiyetinde olan bu sözlük, özellikle hastalık adları konusunda çok zengindir. Bu çok sayıdaki hastalık adlarını ve hastalıklarla ilgili kavramları ortaya koymak *Al- Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesindeki* tarihî tıp terimleri ve söz varlığının ulaşılabilir olmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir.

2. *Al-Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi*'ndeki hastalık adları ve hastalıklarla ilgili kavramlar

Al-Kāmūsu'l-Muhīt Tercümesi'nde 620 adet hastalık adı ve hastalıklarla ilgili kavram tespit edilmiştir. Bunların hastalıklara göre sayısal dağılımı şu şekildedir: Göğüs/akciğer hastalıkları (19), baş/beyin hastalıkları (84), boğaz hastalıkları (23), burun hastalıkları (22), deri hastalıkları (96), saç hastalıkları (9), dudak hastalıkları (3), göz hastalıkları (66), kulak hastalıkları (6), kalp hastalıkları (8), karaciğer hastalıkları (8), bağırsak hastalıkları (15), dalak hastalıkları (1), mesane hastalıkları (13), mide hastalıkları (58), kemik hastalıkları (38), ağız, diş ve çene kemiği hastalıkları (23), ayak kemiği hastalıkları (8), sırt omuru hastalıkları (8), ağız sinirleri hastalıkları (7), karın hastalıkları (14), testis hastalıkları (5), rahim hastalıkları (3), vücuttaki sinir hastalıkları (18), bulaşıcı olmayan hastalıklar (21), ateşli enfeksiyon hastalıkları (21), genel vücut hastalıkları, ruh hastalıkları (8), ruh hastalıkları (15) olarak tespit edilen bu hastalıklar aşağıda tablo hâlinde verilmiştir. Bu tabloda terimler ve kavramlar sütunlar hâlinde Arap harfleri, çeviri yazı, Latince veya İngilizce, anlam ve geçtiği yer sırasında verilmiş; terimler ulaşılabildiği kadarıyla Latince veya İngilizce verilmiş, ulaşılamayanlar ise soru işareti (?) konulmuştur. Bu çalışmada hastalıkların Latince ve İngilizceleri *Arab Medical -Arabic English-dictionary* ve *Dictionary of Medical Terms English&Arabic* قاموس المصطلحات الطبية انكليزي/عربي *Qamūsu 'l-muštālāhā 't-tıbbiyye* adlı kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kelime	Çeviri yazı	Latince&İngilizce	Anlam	Sayfa Numarası
الأُدْرَة [el-udre ⁴]		hydrocelectomy	Fıtık, debe taşaklığı denir.	1718
الأُدُن [el-uzun]		otagra	Kulak ağrısı, kulak hastalığı.	5271
الأُرْب [el-ereb]		groin	Mide fäsîd olmak, midesi bozulmak ma' nâsınadır.	275
الأُرْض [el-ard]		gravedo	Titreme, silkinme, nezle, zükâm ' illetine denir.	2978
الأُسْر [el-usr]		retention of urine	Sidik darlığı sancısı, bevl tutulmak ma' nâsınadır.	1721
الأُصْبِص [el-'aşış]		bedpan	Korku ve dehşetten büzülen, titremeye denir.	2878
التَأْكُل [el-tâkul]		tooth erosion	Dişlerin birbirine sürtünerek aşınması	4330

الألب [el-elb]	alpenstich	Sıtma, humma, şiddet-i humma vü hararete denir.	279
الألسر [el-els]	demented	Delilik, 'akl şürıde ve muhtell olmak ma' nāsınadır.	2559
الأمومة [el-me'mūme ⁴]	wound	Baş yarığına denir ki رأس أمم ummu re's'e kadar varmış ola.	4855
الأفة [el-āfe ⁴]	localizing symptom	Musibete, belaya uğramak, isabet eylediği nesneyi tebāh ve ifsād eden arızaya denir.	3634
الأوام [el-uvām]	polydipsia	Susuzluk, baş dönmesi.	4858
البئر [el-beşr]	anthrax	Sivilce, bedende çıkan hurde sivilceye denir.	1736
(البیح البحاح) [el-buħħa] [el-buħħaħ]	aphonia	Boğuk, kısık ses, ses boğunukluğu arızasına denir ki ses çatallanıp yahud boğuklanır.	1093
البحر [el-baħar]	inankyloglossia	Korkudan dili tutulmak, vücudun eti eriyip zāil ve mehzül olmak ma' nāsınadır.	1740
البعق [el-beħaħ]	leukoderma	Bir gözün kapakları düşük olma, gözün biri katı çirkin, kör ve çapaklı olmak.	3907
البعح [el-bezah]	lateral	Yarık, çatlak, yürürken uylukları birbirine sürünmekle pişip derisi yüzülmek ma' nāsınadır.	1096
الإبردة [el-ibrıde ⁴]	cryalgesia	Bir arıza ismidir ki insanın içerisi bürüdet üzere olur.	1359
البرداء [el-büredā]	malaria	Sıtma nöbeti, titreciyi sıtma ' illetine itlāk olunur, üşütme ile geldiği için.	1361
البردة [el-berde ⁴]	dyspepsia	Hazımsızlık, tohme ve imtilā ' illetine denir, tabiatı ve mideyi tebrıd eylediği için.	1359
(البرسام) [el-birsām]	pleurisy	Zātülceb, satlıcan.	4864
البرص [el-beraş]	ichthyosis	İnsanın vücudunda çıkan yer yer beyazlıklar, abraşlık.	2880
البزاء [el-bezā]	frontal boss	Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmeye yahud sağrı taşraya doğru domalak olmaya denir.	5647
البرخ [el-bezah]	lordoma	Göğüs öne çıkıp arka içeri batmak, kambur olmak.	1270
البازلة [el-bāzile ⁴]	puncture wound	Deriyi ileri geçmeyen baş yarığı.	4349
(البأسور) [el-bāsūr]	hemorrhids disease	Basur, kalın bağırsağın alt kısmında ve anüste toplar damarların genişleyip kanaması.	1757
البشم [el-beşem]	ulem	Hazımsızlık, mide bozukluğu.	4868
البصر [el-başar]	visual acuity	Cāriha-i nāzıraya yani göze ve onda olan kuvvet-i hissiyyeye itlāk olunur.	1760
البصيص [el-beşış]	phosphorescence	Titreme.	2881
الباضعة [el-bāđı 'a ⁴]	invasive means	Baş yarığı envā' ından derisi kesilip ve eti hafifçe yarılmakla kanı çıkıp lakin seyelanı olmayan yarığa itlak olunur.	3272
البطن [el-beṭan]	abdominalgia	Karın ağrısı.	5291

البطنة [el-biṭne ^l]	meteorism	Oburluk, imtilā-i ta'āma denir.	5292
البغزرة [el-ba'ṣere ^l]	hyperemesis	Mide bulanıp dönme, kusmak.	1766
البغر [el-bağar]	water intoxicatioz	Çok su içme hastalığı.	1767
البكم [el-bekem]	alalia	Dilsiz olmak.	4870
البهق [el-behaq]	leukasmus	Cilde arız olan siyahlık, abraşlık.	3925
البوال [el-buvāl]	uresiesthesis	Bir ' illettir ki çok çok idrar ettirir, sık sık işemeyi mucib bir hastalık.	4363
التأتأة [et-te'te'e ^l]	stammering	Tetelemek, sözünde ta'yı tekrarlamak.	134
التبرية [et-tibriye ^l]	pityriasis	Başta hasıl olan kepek.	1783
التغ، التعة [et-ta''] [et-ta'a ^l]	hyperemesis	Kusmak, 'amel ile kusmak ma'nāsınadır.	3285
التعفة [et-ta' te' a ^l]	dysphemia	Şiddetle sarımsak, dili dolaşmak, aczden tereddüd edip dilini çiğnemek.	3285
التعفة [et-tağteğā ^l]	stuttering	Dili dolanmak, kelamı hakkı üzere izhar ve beyan edemeyip tutularak ve döndürerek söylemek ma'nāsınadır.	3579
التتممة [et-temteme ^l]	deltacism	Kekelemek.	4881
النؤاط [eş-suāt]	coryzo	Nezle, zükām ' illetine denir.	3088
النؤول [eş-su' lül]	mother wart	Siğil, bedende hadis olan hurde hurde daneciklere denir ki siğil tabir olunur.	4372
النؤبات [eş-şubā ^l]	immobility	Haraketten alıkoyan hastalık, şol ' illete denir ki mübtela olduğu mar'izi hareketten aciz eyleye.	741
النرد [eş-şered]	hare lip	Dudaklardaki yarı, çatlak.	1372
النرم [eş-şerem]	odontorlasis	Ağızda diş kökünden kırılmak.	4885
النطاع [eş-şuṭā ^l]	gravedo	Zükām ' illetine denir.	3288
داء النؤلب [dāu 'ş-şā'leb]	alpecia	Saçkıran hastalığı.	297
النؤل [eş-şelel]	dedentition	Dişlerin dökülmesi.	4379
النؤبعة [eş-şemīga ^l]	wound	Başın etinde olan yarığa denir.	3580
النؤائر [el-cāir]	faucitis	Yürek bulantısı, boğazda hissedilen acılık, ekşilik.	1802
النؤار [el-cū'ār]	loose bowels	İshal, bulantı, kusma başlangıcı.	1802
النؤخوظ [el-cuḥūz]	exophthalmos	Gözü iri ve dışarı fırlamış olmak.	3233
النؤحاف [el-cuḥāf]	lienteric diarrhoea	Hazımsızlıktan ishal olma.	3640
النؤحفة [el-caḥfe ^l]	spasm	Yürekte sancı gibi arızaya denir ki tuhm ve imtilādan tahaddüs eder.	3640

الجحام [el-cuħām]	parophthalmoncus	Gözlerin şişği, Bir maraz adıdır ki gözde zuhur eder, 'alā kavlin kilāb kısmının başlarında zuhur eder.	4892
الجذجد [el-cudcud]	hordeolam	Göz siyahının kenarında çıkan sivilce, arpacık.	1379
الجذري [el-cuderiyy]	smallpox	Çiçek hastalığı, çiçek tabir olunan kabarcığa denir ki çocuklarda çıkar.	1811
الجذام [el-cuzām]	kassa	Cüzam hastalığına tutulmak.	4894
الجرب [el-cereb]	caile	Uyuz hastalığı.	311
الجارز [el-cāriz]	whoopin cough	Şiddetli öksürüğe uğramış, öksürüğü şedid insan ve hayvana denir.	2452
الجرض [el-ceraḍ]	choking	Boğazda kalıp yutulamayan tükürük, tükürüğe ve ağız yarığına denir.	2989
الجراط [el-ceraḥ]	choking	Boğaza tikanıp durmuş nesneye denir.	3092
الجساد [el-cusād]	abdominalgia	Karın ağrısı, bir veca' ismidir ki insanın batnına arız olur.	1385
الجشتر [el-ceşer]	dysphonia	Göğüs soğuktan hışırdamak, ses kısıklığı.	1823
الجلا [el-celā]	atrachia	Başın ön tarafından saçlar dökülmek, başın önünde kıl olmayıp daz olmak.	5686
الجلاħ [el-celaħ]	calvities	Başının önden iki tarafında kıl olmamak.	1109
الجلهة [el-celhe']	balaness	Saçların döküldüğü başın önü, başın önünde olan kılların dökülüp yerinin açık ve daz kalmasına denir.	5561
الجنا [el-cenā']	winged scapulae	Sırtı kambur olmak, arka taşra çıkıp göğüs içeri girmek vechiyle kambur olmak ma' nāsınadır.	143
الجناپ [el-cunāb]	pleurisy	Göğüs zarlarındaki iltihap, zātü 'l-cenb ' illetine denir.	327
الجنف [el-cenef]	scoliosis	Bedende göğsün bir yanı içeriye çökük ve bir yanı alā-hālihi mutedil olmak vech üzere olan eğriliğe denir.	3649
الجنون [el-cunūn]	frenzy	Delilik, akıl bozukluğu, delirmek.	5313
الجهر [el-ceher]	hesperanopia	Göz kamaşmakla güneşte baktığı nesneyi görmekten kelil olmak -kör olmak-ma' nāsınadır.	1838
الجوى [el-cevā]	granular phthisis	Aşk, sevgi yanıklığı, keder acısı yanıklığı, سيل [sill] marazına denir ki verem tabir olunur.	5689
الجيشان [el-ceyeşān]	wamble	Gönül bulanmak, gaseyān gelmekle gönül dönmek ma' nāsınadır.	2781
الجين [el-ħaben]	wamble	Sıskalık hastalığı, bir marazdır ki insanın karnında arız olmakla karın şişip kabarır.	5318
الجين [el-ħibn]	ascitogenous	İrinli çiban, ve bir güne kabarcık ismidir ki kan çibani gibi bedende zuhūr eder.	5318
الجتر [el-ħaşer]	trachoma	Sivilce çıkmak, sivilce ile örtülmek, bedende hurde hurde sivilceler çıkmak ma' nāsınadır.	1848

الحَجَز [el-ḥacez]	retention	Pek susuz kalmaktan nâşî içeride bağırsaklar buruşup burtuşmak ma' nâsınadır.	2463
الحِجَاف [el-ḥucāf]	lientery	İshal, karın sürmesi, tuhmeden olan ishale denir.	3652
الحَدَب [el-ḥadeb]	rachiocyphosis	Kamburlaşma, arka çıkıp göğüs ve karın içeri girmek vechiyle kambur olmak ma' nâsınadır.	341
الحَدَر [el-ḥader]	staining	Şişmanlamak, darbe yahud sadme sebebiyle gövdenin derisi şişip kabarmak.	1854
الحَدْرَة [el-ḥadre ^t]	declive humid ophthalmia	Göz kapağının içinde çıkan çıban, bir güne yaradır ki göz kapağının iç tarafında hurûc eder.	1855
الحَذَل [el-ḥazel]	humid ophthalmia	Gözün kirpikleri dökülmek, gözün kapakları kıpkızıl ve sivilceli olmak.	4418
الحَرْجَلَة [el-ḥarcele ^t]	swinging	Aksaklık, topallık, sağa sola yalpa vurarak yürümek.	4419
الحَارِصَة [el-ḥāriṣa]	rhagades	Başın derisini soyan baş yarığı.	2888
الحَارِض [el-ḥarāḍ]	arthritis	Vücut ve şuurda bozukluk ma' nâsınadır.	2992
الحَرَقَان [el-ḥurqān]	severe pain	Yürürken oylukların birbirine sürtünmesi ve bacakların acışp yanmasına denir.	3941
الحِرْوَة [el-ḥirve ^t]	pain	Göğüste veya başta ya da boğazda kızgınlık veya acıdan, ağrıdan meydana gelen yanıklık.	5697
الحَزَاة [el-ḥazāze ^t]	lichen	Başta olan konak, baş kepeği, kel hastalığı, başın kılları aralığında kepek tarzında hâdis olan şeye denir ki konak tabir olunur.	2466
الحَزَّاز [el-ḥazzāz]	lichen	Kalbi ve gönü tırmalayan acı ve sızı veren olay, kalbi ve hatırı tırmalayıp hakk eden arızaya denir, keder, gayz ve gazab gibi.	2467
الحُشْبَة [el-ḥuşbe ^t]	leukoderma	Kırmızıya çalan beyazlık veya siyahlık, vücuttaki saçların rengini bozan beyazlık.	349
الحُشْفَة [el-ḥaşefe ^t]	balanitis	İnsanın ve devenin boğazında olan yara.	3658
الحُشْبَة [el-ḥaşbe ^t]	morbili	Kızamık, sivilce, bir nev' hurde sivilcelerdir ki bedende zuhur eder.	350
الحُضْر [el-ḥuṣr]	continenence	Kabızlık, inkibaz, kabız olmaya denir.	1868
الحُصَّاص [el-ḥuṣāṣ]	gaile	Uyuz olmak, uyuzluğa denir.	2890
الحُصَّاف [el-ḥaşaf]	hidroa	Uyuz olmak, uyuzlanmak, kuru gıcığa ve uyuzluğa denir.	3658
الحُصْو [el-ḥaṣv]	gastralgia	Karın ağrısı, sancısı.	5703
الحُصَاة [el-ḥaşā ^t]	pebble	Sidik torbasında taş türeme, mesanede taş peyda olmaya denir.	5703
الحَطَّاط [el-ḥaṭṭāṭ]	papulosis	Yüzde sivilceler çıkmak, sivilceye şebîh hurde hurde kabarcıklara denir ki zeker başının kıyıların iç yüzünde yahud çevresinde zuhūr eder, kurdeşeni kabarcıkları gibi ve bazen çehrede dahi zuhūr edip irinleşir, lakin çıban olmaz.	3096

الحفر [el-ħafer]	cavity varnish	Dişlerinin dibi çürüme, dişlerin diplerinde hâdis olan sivilceler sebebiyle hudûs eden çürüklüğe yahud sarılığa denir.	1877
الحَيْل [el-ħikl]	gastralgia	Toprak yemekten (deve vs.) karnı ağrımak, sancımak, batn emrazından bir maraz adıdır ve davarın çayır yemekten bağırsaklarında hasıl olan suya denir.	4428
الحَقْنَة [el-ħaḳneʿ]	posterior infraorbital injection	Karın ağrısı, sancısı, bir vecaʿdır ki batn-ı insana âriz olur.	5330
الحَقْوَة [el-ħaḳveʿ]	sarcosepsis	Et yemekten karnın ağrımaları.	5706
الحِكَّة [el-ħikkeʿ]	antippuritic	Kaşınma, kaşıntı, gidişme, gıcığa denir.	4223
الحَلَق [el-ħalk]	guttural	kısık boğaz, gırtlak.	3949
الحَلَاق [el-ħulâḳ]	pharyngodynia	Boğaz ağrısına denir.	3952
الحَوْلَى [el-ħavlaḳ]	sore throat	Boğaz ağrısı, bir güne ʿillettir ki insanın boğazında hâdis olur ki boğaz ağrısı olacaktır.	3951
الحُمْرَة [el-ħumreʿ]	erysipelas	Kırmızılık, kızartılık, veba nevʿinden bir verem adıdır.	1884
الحَمَاطَة [el-ħamâṭaʿ]	laryngoxerosis	Boğazda meydana gelen yanma ve sertlik, boğaza âriz olan hurkat ve huşunete denir ki nâçâr öksürtür.	3098
الحُمَاق [el-ħumâḳ]	varicella	Su çiçeği hastalığı, çiçek tarzında sivilcelerdir ki beden-i insanda câ-be-câ zuhûr eder.	3954
الحُمُك [el-ħumḳ]	imbecile	Akıl bozukluğu, bir kimsenin aklı az olmak maʿnâsınadır.	3952
الحُمَمَى [el-ħummâ]	febris	Sıtma, ateş, sıtma dedikleri titremeli ârıza.	4936
الحَنَف [el-ħanef]	kyllosis	Ayağı içe doğru eğilmek, ayak eğri olmak.	3664
الحَوْب [el-ħavb]	sadness	Üzüntü, hüzn, keder, ağrı, dert ve vecaʿ maʿnâsınadır.	362
الحَوْب [el-ħüb]	sadness	Üzüntü, hüzn, keder, bela, mihnet ve maraz-u ʿillet maʿnâlarıdır.	363
الحَوْص [el-ħavṣ]	symblepharon	Sancı ʿilletine denir.	2894
الحَوْل [el-ħavel]	strabismus	Şaşılık, gözün şaşılı olması, iki nesne aralığına girip hâciz ve mâni olan şeye denir.	4445
الحَطَّطَة [el-ħabṭaʿ]	influenza	Nezle, kış eyyâmında zükâm ʿilletine uğramaya denir.	3103
الحَيْل [el-ħabl]	hemiplegia	Bozma, delirtme; فَالِج [fâlic] ʿilletine denir ki uzv gevşeyip tutmaz olur.	4449
الحَتَر [el-ħater]	alganesthesia	Vücut zayıflamak, uyuşukluk (Hastalık, içki, ilaçtan).	1898
الحَاسِر [el-ħaşr]	siccant	Mide bulanıp gaseyân gelmek maʿnâsına müstaʿmeldir.	1898
الحَادِر [el-ħader]	narcosis	Uyuşukluk, cansızlık, hissi kaybetme, ʿazâ uyuşmak maʿnâsınadır.	1900

الحَدَش [el-ħadş]	scratch	Tırnak yarası, bere ve yırtık gibi eser ve nişâna denir.	2795
الحُرَاج [el-ħurâc]	abscess	Vücutta çıkan çıban, sivilce; bedende çıkan kurhalara ve çıbanlara denir.	947
الحَرَس [el-ħares]	dumbness	Dilsiz, lâl olmak, dili tutulmak.	2598
الحَرَف [el-ħaref]	dementia	Yaşlılıktan bunamak, akli bozulmak; pîrlikten bunamak ma' nâsınadır.	3670
الحَزَر [el-ħazer]	strabismus	Gözün dar oluşu, gözünün birisi şaşılı olmak ma' nâsınadır.	1903
الحَزَلَة [el-ħuzle ^t]	paretic	Bel kırıklığına denir.	4457
الحَسْف [el-ħasf]	ophthalmosteresis	Göz yırtılması, göz pınarının suyu soğulmak yahud yere batmak ma' nâsınadır	3671
الحَشَم [el-ħaşem]	anosmia	Burun, genizi değiştiren ve duyununu yok eden hastalık, bir adamın genizi zâil olmak ma' nâsınadır ki kuvvet-i şâmmesi âtil olmakla asla râyiha duymaz olur.	4952
الحُشَام [el-ħuşâm]	ozena	Burunda âriz olan hastalık.	4952
الحِصْبَة [el-ħişye ^t]	orchialgia	Yumurtaları çıkarılan, iğdiş, hadım.	5726
الحَضَاد [el-ħađad]	incomplete fracture	Vücut kırıklığı, yorgunluk, dert ve veca' a denir.	1418
(الحَفْش) [el-ħafes]	day blindness	Gündüz körlüğü, gece görüp gündüz göremez, kezâlik bulutlu günde görüp ayazlıkta göremez olmak ma' nâsınadır.	2800
الحَقَقَان [el-ħafeqân]	trepidatio cordis	Yürek, kalp oynaması, çarpması.	3966
الحِلْفَة [el-ħilfe ^t]	negativism	Mide bozukluğu, mide fesâdına denir.	3683
الحَمَش [el-ħamş]	amychophobia	Tahriş etme, tırnak yarası.	2800
الحَنَازِير [el-ħanâzîr]	schweineseuch	Vücutta çıkan habis ur, şiş bir yerde birkaç tane çıkan çıban, ekseri boyunda zuhûr eder.	1904
الحَنَاق [el-ħunâk]	angina	Difteri, nefes darlığı hastalığı, boğazda zuhûr eder, nefes almak ve yutkunmak müteazzir olur.	3972
الحَوَص [el-ħavaş]	enophthalmos	Gözleri içeri batkın olmak, gözlerden biri diğerinden küçük olmak.	2903
التَّحْوَع [et-teħavvu ^t]	begma	Ağzından balgam tükürmek, zorla kusmak.	3318
الحَوَى [el-ħavâ]	postnatal drip	Karnın boş olması, hatun doğurmakla karnı boş kalmak ma' nâsınadır.	5733
الحَيْبَعْرَة [el-ħay'are ^t]	harum-scarum	Hiffet ve طَيْش (taş) ma' nâsınadır ki hafif ve sebük-bâr olmaktan ibarettir. (Hafif delilik)	1915
الدَاء [ed-dâ ^t]	maladie	Hastalık, 'illet, maraz, hasta ve derd-nâk olmak ma' nâsınadır.	164
الدَّيْل [ed-debl]	venereal bubo	Veba hastalığı, tâ'ûna denir.	4478

الدُّبَيْلَةُ [ed-dubeyle ¹]	malignant bubo	Hıyarcık hastalığı, bir maraz ve ‘illet adıdır ki cevfi-i insanda âriz olur ve bu sıracaya karîb bir çibandır.	4479
الدُّشَّة [ed-duşse ¹]	coryza	Hafif nezle, azca zükâm ârızasına denir.	854
الدَّاحِسُ، الدَّاحُوسُ [ed-dâhis] [ed-dâhūs]	panaris	Tırnak ile et arasında çıkan dolama, çıiban, sivilce.	2609
الدَّخْل [ed-deħal]	frenz	Akıl bozukluğu, hastalık, bir adamın ‘akl ve idrâkine yahud bedenine sirâyet ve duhül eden fesâd ve halele denir.	4483
الدَّرَز [ed-dered]	edentation	Bütün dişleri dökülmek, ağızda dişler dökülüp gitmek ma‘nâsınadır.	1423
الدَّرَم [ed-derem]	dental erosion	Semizlikten, şişmanlıktan et kemikleri basıp bürümek, dişler çürüyüp dökülmek ma‘nâsınadır.	4965
الدَّسْع [ed-des ¹]	puking	Kusmak, damar et içerisinde kalmak, et içre damar batıp belirsiz olmak ma‘nâsınadır.	3321
الدَّعْث [ed-da‘ş]	malaise	Hastalığın başlangıcı, iptidası, vücuda ‘illet ve maraz yenice âriz olmak ma‘nâsınadır.	854
الدَّعْجَاء [ed-da‘câ ²]	insanity	Delilik, cünûn ma‘nâsınadır.	965
الدُّغَام [ed-duğâm]	pharyngitis	Boğaz ağrısı, boğaz ağrılarından bir güne ağrıya denir.	4971
الدُّقَم [ed-deqam]	odontoloxia	Birinin ön dişleri düşmek, dökülmek, ön dişleri çürüyüp dökülmek ma‘nâsınadır.	4971
الدَّامِعَةُ [ed-dâmi‘a ¹]	weeping eczema	Baş yarığına denir.	3326
الدَّامِغَةُ [ed-dâmiğat ¹]	wound	Beyne kadar ulaşan yara, yarık, baş yarığının en âhir derecesidir.	3583
الدُّمُغ [ed-demğ]	encephalon	Başı dimağa erişince kadar yarmak ma‘nâsınadır.	3582
الدُّمْمَل [ed-dummel]	furunculosis	Çıiban, cerahat kesesi, tümör.	4491
الدَّامِيَّة [ed-dâmiye ¹]	hemorrhage	Yarık, yara, kanayan yara; baş yarığına denir ki kan zuhür edip lakin seyelân eylemeye.	5744
الدَّنَاء [ed-dene ²]	hunch-back	Kambur olmak, bir kimsenin arkası büğrü ve kambur olmak ma‘nâsınadır.	164
الدَّنْف [ed-denef]	cachexia	Devamlı ağır hastalık, onulmaz hastalığa ve ‘illete denir.	3696
الدَّنَن [ed-denen]	kyphosis	Sırtı kamburlaşmak, kambur olmak.	5354
الدُّوَار [ed-duvâr]	staggers	Baş dönmesi, baş sersemliği, baş çığrınmek ‘illete denir.	1951
الدَّوْش [ed-deveş]	meropia	Gece körlüğü, göz zayıflığı, göz dumanlı olmasına denir.	2805
الدُّوَام [ed-duvâm]	giddy	Baş dönmesi, sersemleme, baş dönmesi ârızasına denir.	4978
الدَّوَا [ed-devâ]	patient	Hasta olmak ma‘nâsınadır.	5746

الدَّيْمَانِي [ed-deyeşāniyy]	nightmare	Uykuda arız olan ağırlık, kâbus, ağır basma.	856
الدُّبَاب [ez-zubāb]	frenzy	Delilik, deliliğe ve uğursuzluğa denir.	400
الدُّبَابِح [ez-zubbāh]	erosio interdigitalis blastomycetica	Ayak parmaklarının arasındaki yarık ve çatlaklar.	1119
الدُّبْحَة [ez-zubeḥaʿ]	angor	Boğaz ağrısı, difteri.	1120
الدُّزْب [ez-zereb]	diarrhoea	Midede arız olan hazımsızlık hastalığı, mide fâsid olmak maʿnâsındır.	401
الدُّزْب [ez-zirb]	indigestion	Boğaza çıkan ur, yumru gibi bir arızadır ki insanın yahud dâbbenin boynunda zuhûr eder, küçüğüne bez büyüğüne ur tabir olunur.	402
الدُّمِيم [ez-zemīm]	blackhead	Küçük sivilce, hurde sivilcelere denir ki harâretten yahud gicikten insanın çehresinde tahaddüs eder.	4981
التَّدْيِير [et-tezyîr]	nigrities	Dişleri kararmak maʿnâsındır.	1959
الرَّأْس [er-reʿs]	physocephaly	Başı büyük olmak.	2623
الرَّئِيَّة [er-riʿeʿ]	pneumonectasia	Akciğer şişme hastalığı.	5758
الرَّيْحَةُ الرَّبِيعِيَّة [ḥummāʿ-r-rabʿ]	qartan fever	Dört günde bir gelen, yoklayan sıtma nöbeti.	4939
الرَّيْحَةُ [er-rutteʿ]	tonguetie	Dilde tutukluk, pelteklik, kekemelik.	756
الرَّيْحَةُ [er-reşm]	percussi	Vücudun bir azası kanamak, bir adamın burnunu yahud ağzını ezip kanatmak maʿnâsındır.	4986
الرَّيْحَةُ [er-reşag]	impediment	Pepe(ye)liğe -peltekliğe- denir.	3585
الرَّيْحَةُ [er-reşʿ]	osteochondropathia	Asterit, mafsâl, eklem iltihabı hastalığı.	169
الرَّيْحَةُ [er-reşyeʿ]	articulatio	Mafsâl, eklem hastalığı, romatizma.	5761
الرَّيْحَةُ [er-râcîf]	tremere	Titreten sıtma hastalığı; titretici hummaya denir ki sıtma tabir olunur.	3702
الرَّيْحَةُ [er-reḥam]	utero	Döl yatağında arız olan, döllemeye mani olan bir rahim hastalığı; bir ʿillettir ki rahimde hâdis olmakla döl tutmaz olur.	4990
الرَّيْحَةُ [er-redḥ]	hypalgesia	Hafif ağrı, sızı; vecaʿ-ı hafife denir.	1125
الرَّيْحَةُ [er-resaʿ]	ankyloblepharon	Göz kapakları bozuk olup birbirine yapışmak.	3346
الرَّيْحَةُ [er-reḥaʿ]	imbecile	Ahmak, aptal, akılsız olmak; humk ve belâhet maʿnâsındır.	172
الرَّيْحَةُ [er-raḥʿ]	rheumic	Zükâm ʿilletine ve ona şebîh arızaya denir.	3350
الرَّيْحَةُ [er-riʿdeʿ]	keraunophobia	Korku, sıtma vs. den vücudun titremesi.	1434
الرَّيْحَةُ [er-raʿs]	quake	Titremek.	2629
الرَّيْحَةُ [er-raʿşeʿ]	shiver	Titreme, sallanma.	2807

الرَّعْص [er-raʿṣ]	tremor	Titremek.	2913
الرُّعَاف [er-ruʿāf]	rhinorrhagia	Burun kanı, burundan akan kan.	3708
الرُّعُونَة [er-ruʿūneʿ]	claudication	Bir ayağı sakat, çolpa olmak.	5371
الرُّعْب [er-ruʿb]	fear	Korkmak, içi korku ile dolmak.	424
حمى الزُّف [ḥummā ʿr-riff]	quotidian fever	Hergün sıtma yakalama, tutma.	3710
رَمَاحِ الجِنَّ [rimāḥu ʿl-cinn]	plague	Veba hastalığı, tāʿūna ıtlak olunur.	1130
الرَّمَد [er-remed]	ophthalmia	Göz ağrısı, iltihabı.	1437
الرُّعْمُض [et-terammuḍ]	siccant	Midesi bozulup kusmak, hastalanmak; mide bulanıp gaseyān gelmek maʿnāsınadır.	3011
الرُّمَاع [er-rumāʿ]	chlorosis	Sarılık, çehresine arız olan tagayyür ve sarılık arızasına denir.	3355
الرُّنْح [er-renḥ]	ataxia	Baş dönmesi.	1131
التَّرْنِيح [et-ternīḥ]	loss of consciousness	Baygın düşmek.	1131
التَّرْنِيك [et-ternīk]	sedation	Göze düşen hār u hāşākā.	4004
الارتعاش [el-irtihāş]	clonic movements	Titremek, sancımak.	2811
الرُّوْح [er-revaḥ]	ampliation	İki ayak arasındaki açıklık, ayakların aralığı bol olmak ki apşak olmak tabir olunur.	1132
الرُّبَيْبَة [ez-zebībeʿ]	venomization	Ellerde meydana gelen, bir nevʿ yara ismidir ki insanın ellerinde tahaddüs eder.	442
الرُّجْحِر [ez-zaḥīr]	tenesmus	Kanlı ishal, dizanteri; ishal nevʿ inden bir ʿillet ismidir.	1975
الرُّزْق [ez-zerḳ]	cyanophil	göz ağı taşra uğramak maʿnāsınadır.	4012
الرُّقْمَة [ez-zaḳmeʿ]	plague	Taun, veba.	5017
الرُّكَّام [ez-zukām]	influenza	Nezle, dumağı.	5017
الرُّعْل [ez-zelaʿ]	limping	Ayağın alt ve üstünde olan yarık, çatlak.	3362
الرُّعْم [ez-zemaʿ]	polydactylia	Titremek, titremeye şebīh hālete denir. Altı parmaklı olmak, parmakta olan ziyadeye denir.	3363
الرُّمَانَة [ez-zemāneʿ]	chronic disease	Kötürümlük, uzun süreli hastalık.	5384
الرُّعْج [ez-zenec]	alastrim	Susuzluktan bağırsakları çekilip yemek ve içmekten kalmak.	984
الرُّهْمَة، الرُّهْم [ez-zehem]	asteatosis	Hazımsızlıktan karnı şişmek, tohme ve imtilā olmak maʿnāsınadır.	5022
الرُّهُومَة [ez-zuhmeʿ] [ez-zuhūmeʿ]			
الرُّزَانَة [ez-zāneʿ]	dyspepsia	Hazımsızlık, tohme ve imtilā maʿnāsınadır.	5386
السَّبَّاط [es-sebāt]	calor febrilis	Sıtma hastalığı, humma arızasına denir.	3126

السَّبَل [es-sebel]	keratitis	Gözde peyda olan perde, kan; gışāve-i ‘ayn ‘illetine denir.	4548
السُّبَاه [es-subāh]	stroke	Bunama hastalığı, sekte ‘illetine denir ki insana arız olur.	5570
السَّبَه [es-sebeh]	presbyophrenia	İhtiyarlıktan bunama, akli gitme, pek pīrlikten nāşī müdrike muhtel olmakla ‘akl ve idrak zail olmak ma‘ nāsınadır.	5570
السُّحْف [es-suḥf]	anoesia	Akıl ve anlayış zayıflığı, azlığı; ‘akl ve idrak yufkalığına denir.	3727
السُّحُونَة [es-suḥūne ^t]	pyrexia	Sıtmaya yakalanmak, hararet basmak.	5388
السُّدَّة [es-sudde ^t]	phinstegnosis	Buruna mahsus bir tutkunluk arızasına denir ki istişmāndan men‘ eder.	1455
السُّدُد [es-sudud]	gtare	Açık olduğu hâlde iyi görmeyen göz, büyük ve küşāde gözlere ıtlak olunur ki hiddet-i nūru olmamakla manzūru iyice göremez ola.	1455
السَّرَطَان [es-seretān]	cancer	Kanser, habis ur.	3127
السُّعَار [es-su‘ār]	rabies	Delilik.	2016
السُّعْرَة [es-sa‘re ^t]	cough	Öksürük, şiddetli öksürük.	2017
السُّعْسَعَة [es-sa‘se‘a ^t]	geromarasmus	Yaşlılıktan zayıflamak, sarsılmak.	3374
السُّعْفَة [es-sa‘fe ^t]	tinea	Çocuk vs. nin başında ve yüzünde çıkan çıban, suluca.	3731
السُّعَال [es-su‘āl]	cough	Öksürük.	4559
السُّقَام [es-seqām]	sickling	Hastalanmak, hastalığı uzamak, uzun sürmek.	5040
السُّقْي [es-siḳy]	ascites	İstiska hastalığı, karında toplanan su.	5803
السُّكْبَة [es-sekebe ^t]	dandruff	Baştan dökülen kepek.	462
السُّكْتَة [es-sekte ^t]	stroke	Derin baygınlık, koma, ansızın ölme.	767
السُّلَاس [es-sulās]	amentia	Akıl gitmesi, bozulması, ‘akl zāil olmak ma‘ nāsınadır.	2636
السُّلَس [es-seles]	anischuria	Sidiğini tutamama.	2635
السُّلَع [es-sela‘]	kyphosis	Kambur, cüzamlı olmak; bars ‘illetine uğramak ma‘ nāsınadır.	3378
السُّلَع [es-sel‘]	hunch	Ayakta olan çatlak, yarık.	3378
السُّلْعَة [es-sil‘a ^t]	goiter	Ur, bez gibi nesnedir ki bazı beden-i insānide zuhūr eder.	3378
السُّلْعَة [es-sel‘a ^t]	peristrumitis	Başta olan yarığa denir.	3379
السُّلَاق [es-sulāk]	thrush	Dilin dibinde çıkan sivilce, diş etlerinin soyulması.	4032

البسل، السلال، السَّلَّة [es-sill] [es-sulāl] [es-selle ^t]	tuberculosis	Verem, akciğer veremi, tüberküloz.	4563
السِّمْحَاق [es-simħāk]	periost	Kafatası kemiklerinin yüzlerindeki ince deri, o deriye bālig olan baş yarığı.	4032
السَّمَادِير [es-semādīr]	miyiodesopsia	Göz kamaşması, zayıf göz; za'f-ı basar ma' nāsınadır.	2032
الإنسان [el-isnān]	senescence	Yaşlanmak, ihtiyarlanmak; pīr ve sāl-horde olmak ma' nāsınadır.	5398
السُّهَاف [es-suhāf]	dipsesis	Suya kanmamak, tipan zarının iltihabı; susalak 'illetine denir ki her ne denli içse kanmayıp yine susuz kalır.	3741
السُّوء [es-sū ²]	cacotrophy	Cüzzam, miskin hastalığı.	181
السُّأْفَة [eş-şe'fe ^t]	pododema	Ayak tabanında çıkan yara, siğil, nasır.	3743
السُّبْكِرَة [eş-şebkere ^t]	nyctalopia	Gündüz görüp gece görmez olmaktır.	2045
السُّتْر [eş-şeter]	ectropium	Göz kapağı ters çevrilme.	2045
السُّجَا [eş-şecā]	choking	Boğaza nesne durmak, boğulmak	5816
السُّجَّة [eş-şecce ^t]	schizoprosopia	Başta, yüzde, alında olan yara, baş yarığı.	998
السُّدَا [eş-şedā]	gaile	Uyuz hastalığı.	5818
السُّذَا [eş-şezā]	scabies	Uyuzluğa denir.	5818
السُّرَث [eş-şeres]	chilblain	Soğuk tesiriyle elin sırtı kabarıp çatlamak ma' nāsınadır.	8643
السُّرَّر [eş-şerr]	apotropaic	Humma arızasına itlak olunur.	2052
السُّرَق [eş-şeraq]	rubeosis iridis	Göze kan oturup kıpkızıl olmak ma' nāsınadır.	4042
السُّرَى [eş-şerā]	pomphus	İsilik, kurdeşen çıkmak.	5819
السُّعْر [eş-şa'r]	onychopathy	Tırnağın altında çıkan et.	2057
السُّعَاف [eş-şu'āf]	frenzy	Delilik, cünün.	3751
التَّسْغِيَة [et-teşgiye ^t]	dribbling of urine	Damla damla ve azca azca işemek ma' nāsınadır.	5824
السُّفْع [eş-şef ^c]	diplopia	Çift görmek, gözün şaşılığında yahud za'f-ı basardan bir nesne çift ve çatal görünmek ma' nāsınadır.	3396
السُّفْعَة [eş-şuf'a ^t]	frenzy	Deliliğe itlak olunur.	3398
السُّقِيْقَة [eş-şekīka ^t]	megrim	Yarım baş ağrısı, yarımca dedikleri ağrıya denir ki başın ve yüzün bir tarafı derd-nāk olur.	4047
السُّكَّ [eş-şekk]	dimorphism	Kemikteki hafif çatlaklık.	4256
السُّلَل [eş-şelel]	plasy	Elde sakatlık, çolaklık, felç olma.	4580
السُّوْصَة [eş-şevşa ^t]	pleuralgia	Karın ağrısı.	2920

الشَّوْكَةُ [eş-şevke ¹]	furca	Sivilce, dolama.	4258
شَوْكَةٌ [eş-şevke ¹]	scarlet fever disease	Kızılık ve kızıl donlu ‘ illete denir ki kurdeşeni gibi bütün gövde kıpkızıl olur.	4259
التَّشَوُّونُ [et-teşevvun]	amental	Aklı az, akılsız olmak.	5411
الصَّدْرُ [eş-şadr]	pectoralgia	Göğsü ağrımak, göğsünden şikayet etmek.	2091
الصُّدَاعُ [eş-şudâ ¹]	headache	Baş ağrısı.	3407
الصَّرْحَبَةُ [eş-şarḥabe ¹]	insanity	Akılsızlık.	500
صَرَعٌ [şar ¹]	epilepsy	Bir ‘ illet adıdır ki Türkîde tutarık tabir olunur.	3408
الصُّفَارُ [eş-şufâr]	daundice	Karında meydana gelen kurt, parazit; karında toplanan sarı su.	2101
الصَّفْرُ [eş-şaffer]	gastrohelcosis	İnsanın benzini sarartan karında arız olan bir hastalık, sarılık hastalığı.	2101
الصَّقْحُ [eş-şakḥ]	alopecia prematura	Başın önü dazlak, kel olma.	1171
حُمَّى صَالِبٍ [ḥummā şālib]	febrile	Yakıcı ateşli sıtma, titremesi olan humma arızasına denir ki sıtma tabir olunur.	503
الصَّلَجُ [eş-şalec]	anakusis	Sağırılık, duymazlık.	1004
الصَّلَاعُ [eş-şala ¹]	baldness	Dazlak, kılsız kafa, saçı olmayan.	3412
الصَّمْغَةُ [eş-şamğa ¹]	colostrums	Ülser, çıbanlı yara.	3600
الصَّمَمُ [eş-şamem]	anacusia	Sağırılık, kulak ağırlığı, sağır olmak.	5077
التَّصُّوْحُ [et-teşavvuḥ]	sclerothrix	Saç kılları dökülmek, bedende kıllar dökülmek ma‘ nâsınadır.	1174
الصَّابَةِ [es-sābe ¹]	ament	Fikir zayıflığı, ‘ akl ve şuûrda za‘ f ve noksân olmak hâletine denir ki cünûna karîb olur.	506
الصَّاحَّةُ [eş-şāḥḥa]	bone contusion	Kulağı sağırlaştırarak ses, kulağı sağır eylemek ma‘ nâsınadır.	1298
الصُّؤْدَةُ [eḏ-ḏū‘de ¹]	coryza	Nezle, zükâm ‘ illetine denir.	1490
الصُّنَاكُ [eḏ-ḏunāk]	coryza	Nezle, zükâm.	4266
الصُّرْسُ [eḏ-ḏares]	odontopathy	Ekşi vs. yemekten dişleri kamaşmak.	2646
الصُّنَاكُ [eḏ-ḏunāk]	coryza	Nezle, zükâm.	4266
الطَّابِخُ [eḏ-ḏābiḥ]	galentura	Çok hararetili sıtma, şedîdü ‘l-harâre olan ḥummâya denir.	1302
الطَّحَالُ [eḏ-ḏihāl]	splenodynia	Dalak hastalığı, sancısı.	4605
(الطَّرْشُ) [eḏ-ḏareş]	deafness	Az işitme, az duyma; hafif ve ehven olarak sağır olmak ma‘ nâsınadır.	2815
الطَّرْفَةُ [eḏ-ḏarfe ¹]	blackeye	Gözün bir kenarında beliren kırmızı kan noktası.	3775
الطَّرْفَةُ [eḏ-ḏarfeş ¹]	anopia	Gözün zayıflığı, gözü za‘îf olup dumanlanmak ma‘ nâsınadır.	2815

الطَّرَامَةُ [eṭ-ṭurāme ^t]	sordes	Dişlerin aralarına girmiş yemek kırıntıları, azı dişlerdeki yeşillik.	5088
الاطْرِبَاءُ [el-iṭrīrā ^ʔ]	indigestion	Çok yemekten şişmek, tohmeden yahud gazaptan mümteli olmak ma ^ʿ nāsınadır.	2137
الطَّسَأُ [eṭ-ṭase ^ʔ]	indigestion	Karnı şişmek, tohme ve imtila olmak.	197
الطُّشَاءُ [eṭ-tuṣ ^ʔ a ^t]	common cold	Nezle, zükām 'illetine denir.	197
الطُّشَاشُ [eṭ-ṭuṣāṣ]	weak vision	Nezleye benzeyen bir hastalık.	2816
الطُّشَّةُ [eṭ-ṭuṣṣe ^t]	weak vision	Nezleye benzeyen bir hastalık.	2816
الطَّاعُونُ [eṭ-ṭā ^ʿ ūn]	pestis	Veba, taun hastalığı.	5424
الطُّغُومَةُ [eṭ-ṭuğūme ^t]	imbecility	Ahmaklık, budalalık; ḥumḳ ve denā ^ʿ et ma ^ʿ nālarınadır.	5093
الطَّعْمَشَةُ [eṭ-ṭağmeṣe ^t]	caligation	Zayıf görmek, basar za ^ʿ īf olmak ma ^ʿ nāsınadır.	2816
الطَّرْفَشَةُ [eṭ-ṭarfeṣe ^t]	dysopia	Gözün zayıflığı, gözü za ^ʿ īf olup dumanlanmak ma ^ʿ nāsınadır.	2815
الطَّلَاوَةُ [eṭ-ṭalāwe ^t]	leukoplakia	Hastalık vs. den ağızda meydana gelen salya.	5855
الطَّلِييَّةُ [eṭ-ṭaliyyā]	psoros permiasis	Uyuzluk kaşınma hastalığı, deride yer yer kabartılarla kendini gösteren hastalık.	5857
الطَّنْحُ [eṭ-ṭanah]	obesity	Kalp yağlanmak, yağ bağlamak.	1304
الطَّوْشُ [eṭ-ṭavṣ]	dysphrenia	Hafif akıllı, akılı kıt; hiffet-i 'akl ma ^ʿ nāsınadır.	2817
الطَّيْشُ [eṭ-ṭayṣ]	rhembasmus	Aklı gitmek, muvazenesi bozulmak.	2817
الطَّيْفُ [eṭ-ṭayf]	spectrograph	Delirmek, delilik; cünūn ma ^ʿ nāsınadır.	3784
الطَّبَّابُ [eṭ-ṭabṭāb]	chalazion	Çarpıntı, ağrı, sızı; gençlerin yüzünde çıkan sivilce.	528
طُفْرُ [ṭufr]	pterygoid	Bir dericiğe denir ki ma ^ʿ azallahi ta ^ʿ ala gözde hadis olup gözü örtmekle rü ^ʿ yetine mani ^ʿ olur.	2149
الطَّمَعَةُ [el- ^ʿ at'ate ^t]	dementia	Delirmek, cünūn ma ^ʿ nāsınadır.	781
العَجُوزُ [el- ^ʿ acūz]	pyretolysis	Titreme, el-hummā sıtma 'illeti.	2498
الأَعْمَجُ [el-a ^ʿ cem]	aphasia	Dilsiz, sesi çıkmayan.	5102
عُدٌّ [udd]	acne	Ba ^ʿ zı nev-civānların yüzlerinde mercimek gibi hurde hurde zuhūr eden sivilcelere denir ki bulūğ hengāmında olur, nemeṣ dahi denir, nās ona yiğitlik çıbanı ta ^ʿ bir ederler.	1503
العِيَادُ [el- ^ʿ idād]	chronic	Zaman zaman gelip giden hastalık.	1502
العُدَّةُ [el- ^ʿ udde ^t]	acne	Sivilce, gençlerin yüzlerinde çıkan çıban.	1503
العَدَسَةُ [el- ^ʿ adese ^t]	malignant pustule	Öldürücü bir çeşit çıban, bir nev ^ʿ sivilcedir ki insanın bedeninde çıkar ve helāke mü ^ʿ eddi olur.	2659
العَذْبُ [el- ^ʿ azb]	anorexia	Hiçbir şey yemeyip içmemek, ziyadesiyle susuzluktan nāṣī terk-i ekl eylemek ma ^ʿ nāsına.	539

العُدْرَة [el-'uzre ^t]	quinsy	Bademcik iltihabı, boğaz ' illetlerinden bir ' illet adıdır, boğaza arız olan veca'a denir.	2170
العَرَب [el-'arab]	gastrodynia	Midesi bozulmak, mide fāsıd olmak ma' nāsınadır.	541
العَرَج [el-'arec]	claudication	Aksaklık, topallık; hilkī aksak ve topal olmak ma' nāsınadır.	1014
العَر [el-'arr]	mange	Deve vs. uyuz olmak, uyuz ' illetine denir.	2171
العَرَض [el-'arḍ]	frenzy	Delirmek, aklını kaybetmek, hasta olmadan ölmek; cünün ma' nāsınadır.	3015
العَرْفَة [el-'arfe ^t]	crista	Bir güne çibana denir ki el ayasında hādis olur.	3792
العُرْوَاء [el-'urevā ^ḥ]	intra	Sıtma hastalığının başlaması sırasında titreme ile gelen üşütme hāli.	5870
العَسَم [el-'asem]	ankyloblepharon	El, ayak bilek ve eklemlerin oynak yerleri kuruma, cansız kalma, ayak bir yana dönme.	5112
العَشَاء [el-'aşā]	nyctotophlosis	Gece körü olmak, gözü dumanlı yahud kör olmak ma' nāsınadır.	5876
العَصَب [el-'aşab]	nerve	Etin, gövdenin sinirleri çok olmak; ağzındaki tükürük kurumak.	554
العَطَاش [el-'uṭāş]	polydipsia	Suya kanmama, doymama hastalığı; susalık tabir olunan ' illete denir ki her ne kadar su içse kanmaz olur.	2824
العَقْرَة [el-'akre ^t]	infecundity	Kısırlık, doğurmazlık.	2194
العُقْم [el-'uqm]	sterility	Kısırlık, (kadın ve erkekte olur), nisvānın rahimlerinde bir hezmet ve arıza olduğundan hāmil olmazlar.	5119
العَلْوَز [el-'illevz]	celialgia	Karın ağrısı, buruntu ile başlayan karın ağrısı.	2507
العَلْوَص [el-'illevş]	dynamic ileus	Mide şişkinliği, karın ağrısı, mide sancısı; tohme ve imtila ' illetine denir.	2927
العَلَم [el-'alem]	cleftlip	Üst dudaktaki yarık veya bir kenarındaki yarık.	5123
العَلَمَة [el-'aleme ^t]	hare lip	Üst dudaktaki yarık veya bir kenarındaki yarık.	5123
العَمَش [el-'ameş]	dacryorrhoea	Göz çoğu zaman akma, akmadan zayıflama; göz ekser-i evkātta yaş akıp ve rü'yeti za' f olmak ma' nāsınadır.	2826
العَمَى [el-'amā]	blindness	İki gözünü kaybetme, gözleri tamamen kör olma.	5892
العِنَاج [el-'ināc]	lumbago	Bel ağrısı, omurga kemiklerine ve bele arız olan ağrıya denir.	1021
العُنْجُوبِيَّة [el-'uncuhiyye ^t]	imbecility	Ahmaklık, cehl ve humk ma' nāsınadır.	5583
العُهْدَة [el-'uhde ^t]	imbecility	Anlamada olan zayıflık, ' akl ve idrakte olan za' f ve noksana denir.	1528
العَائِر [el-'ā'ir]	ophthalmalgia	Göz ağrısı, gözün alt kapağında çıkan çiban.	2210

العور [el- ^ʿ aver]	monocular vision	Tek göz körlüğü, bir gözün hissi yani kuvvet-i bāsırası zāil olmak.	2209
العين [el- ^ʿ ayn]	monocular vision	Gözün bir tarafa eğrice bakması.	5447
داء عياء [dāu ^ʿ ayā ^ʿ]	illness	İlāc-pezīr olmayan maraza denir, devasız hastalık.	5899
حمى الغيب [ḥummā ^ʿ l-gıbb]	tertian fever	Gün aşırı sıtma tutmak ma ^ʿ nāsınadır.	5729
العین [el- ^ʿ gāben]	forgetting	Za ^ʿ f ve nisyān.	5453
العيشة [el- ^ʿ gāşīşe ^ʿ]	ichorous	^ʿ akl ve şū ^ʿ ūrda olan fesād ve halele denir.	876
العقيان [el- ^ʿ gāşeyān]	nausea	Gönül bulanmak ma ^ʿ nāsınadır ki kay ^ʿ muḥaddimesidir.	5901
العزب [el- ^ʿ gārb]	dacryocystitis	Bir nev ^ʿ sivilce ismidir ki insanın gözünde hādīs olur ve bir verem ismidir ki gözün pınarında zuhur eder.	574
العاشية [el- ^ʿ gāşīye ^ʿ]	?	İnsan ve hayvanın cevfind e -boğaz boşluğunda-arız olan iç marazına denir.	5907
العشية [el- ^ʿ gāşīye ^ʿ]	swoon	Baygınlığa denir.	5907
العصاة [el- ^ʿ gūşşā ^ʿ]	choking	Kalbe arız olan sıkıntıya ve tasa ve endūha denir.	2931
العصاب [el- ^ʿ gıdāb]	sauriasis	Göze mahsūs bir ^ʿ illet adıdır ki gözün derisinde hādīs olur, gözde çıkan çiçek arızasına denir.	581
العطش [el- ^ʿ gātaş]	amblyopia	Göz şırılağanlı olmak ma ^ʿ nāsınadır.	2832
العمش [el- ^ʿ gāmeş]	amblyopia	Açlıktan yahud susuzluktan gözleri dumanlanıp görmekten kalmak ma ^ʿ nāsınadır.	2833
الغمام [el- ^ʿ gūmām]	gravedo	Zūkām ^ʿ illetine itlāk olunur.	5137
الإغماء [el- ^ʿ ıgmā]	faintness	Bayılmak.	5913
تعقيت عينه [teğayyaḳat ^ʿ aynuhu]	ophthalmopath	Göz dumanlanmak ma ^ʿ nāsınadır.	4130
الفأاة [el-fe ^ʿ fe ^ʿ e ^ʿ]	stutter	Tekellümde fā ^ʿ harfini çok söylemek üzere pepeyî olmak ma ^ʿ nāsınadır.	205
الفيتة [el- ^ʿ fitne ^ʿ]	frenzy	Deliliğe denir, cünün ma ^ʿ nāsınadır.	5460
الفجا [el- ^ʿ fecā]	rickets	Bir adamın uyluklarının yā dizlerinin yā baldırlarının aralıkları meydanlı ve açık olmak ma ^ʿ nāsınadır.	5919
الفجع [el- ^ʿ fecec]	bifurcate	Apışu ayrıık olmak ma ^ʿ nāsınadır.	1028
الفحج [el- ^ʿ faḳac]	strephenopodia	Bir kimse ayaklarının uçları karīb ve ökçeleri bā ^ʿ id olmak vechiyle apşak olmak ma ^ʿ nāsınadır.	1028
الفحج [el- ^ʿ faḳac]	paraplegia	Apşak olmak ma ^ʿ nāsınadır.	1029
الفدع [el- ^ʿ fedā ^ʿ]	talipes	İnsanın bileği yahud topuğu eğri olmakla yahud ayağı bedeni tarafına doğru buruk ve dürük olmak.	3445

الفَدَاغُ [el-fedağ]	craniotomy	Ayakta olan burgaçlığa denir.	3604
الفَرْسَة [el-ferse ^t]	hunchback	Bir güne rihtir ki arkaya arız olup arkayı dakk eylediği için itlāk olundu (kambur).	2682
المُفَرِّشَة [el-muferrişe ^t]	wound	Baş yarığına denir ki kemiği yarmış olup lakin paralamamış ola.	2836
الفَرْصَة [el-ferşa ^t]	humpback	Şol yele denir ki arkaya arız olup kamburluk ihdās eder.	2934
الانْفِرَاك [el-infirāk]	diastasis	Omuz düşük olmak ma ^c nāsınadır.	4277
الفِزْر [el-fizr]	lordosis	İnsanın kasıklarının nihayetine karîb yerde çiban bezi gibi çıkan yumruca beze denir ki kasık taşı tabir olunur.	2254
الفَسَا [el-fese ³]	sweeny	Göğüs çıkıp arka içeri olmak vechiyle kambur olmak.	207
الفُسْح [el-fesh]	debile	Za ^c if olmak ma ^c nāsınadır, za ^c ifü 'l- ^c akl, kezâlik za ^c ifü 'l-beden olan adamlara denir.	1311
الفُطَاة [el-fuṭ ³ e ^t]	lordoma	Arka içeri girip göğüs taşra çıkmak vechiyle olan kamburluk hâletine denir.	208
الفُقَاس [el-fuqās]	arthrosis	Mefāsıla mahsūs bir ^c illet adıdır.	2685
الفَكَّ [el-fekk]	arthroclasia	El ve bilek yerinden burkulup çıkmaya denir ki kırılmaktan dündür.	4279
الأَفْكَل [el-efkel]	fibrillation	Titremeye denir.	4698
الفَالِج [el-fālic]	hemiplegia	Bir maraz adıdır ki a ^c zā gevşeyip beden bir yanı tutmaz olur.	1035
الفَلَج [el-felec]	gonyectyposis	İki ayakların aralıkları açık ve gergi olmak ma ^c nāsınadır ki apşak olmaktan ibarettir.	1034
الفَلْح [el-felah]	facialfissure	Alt dudak yarık olmak ma ^c nāsınadır.	1197
الفَلْع [el-fel ^c]	cleft	Ayakta ve sā ³ ir nesnede olan yarığa ve çatlağa denir.	3453
الفَنْجَلَة [el-fencele ^t]	lame	Gevşek gevşek yürümeye denir.	4686
الفَنَد [el-fened]	hebephrenia	Bunamak.	1544
العَيْنُ الْقَائِمَةُ [el-aynu 'l-kā'ime ^t]	dextrocular	Şol göze itlāk olunur ki görmesi zā ³ il olup lakin hadekası sahîh ve sālîm ola.	5177
القَبْعَلَة [el-ḳab ³ ale ^t]	brachybasia	Ayakları birbirine doğru mâil olmak, ayağın burunları birbirine yakın ve ökçeleri meydanlı olmak.	4709
القَبَل [el-ḳabel]	external genitalia	Apşaklığa denir.	4706
القِرْحَف [el-ḳihf]	cranial bones	Başta dimāğ üzere olan kemiğe denir ki beyin onda olur ve cumcumetten ayrılan kemik parçasına denir.	3819
قَدَح [el-ḳadh]	corrosive	Ağaçta ve dişte olan kurt yeniğine denir.	1202
قَدَح [el-ḳadh]	cyathus	Göz içine batıp çukurlanmak	1201

القَدَاد [el-ḳudād]	tormina	Bir nev' karın ağrısının ismidir, buru ve kesinti tabir olunan veca' olacaktır ki bağırsaklar kesilir kıyas olunur.	1551
القَرَح [el-ḳarḥ]	pyrethrum	Bedende çıkan şol kabarcığa ve sivilceye denir ki fesāda varıp azıtmış ola. Uyuz ' illetine denir.	1203
القَرَع [el-ḳara']	percussion	Bir gūne akça akça sivilce tarzında kabarcıklara denir ki deve köşeklerinde zuhūr eder.	3460
القَرَو [el-ḳarv]	hydrosarcocele	Yel yā su yahud bağırsaklar inmekle derisi kova gibi büyük olmuş hāyeye denir ki debe tabir olunur.	5936
القَزَل [el-ḳazel]	claudication	Topallığa denir.	4714
القَسَط [el-ḳasat]	ankylosis	Boyun kuru olmak ma' nāsınadır.	3180
القَائِشِرَة [el-ḳāşire ^t]	eschar	Baş yarığının evvel yani ednā mertebesine denir.	2280
القَشَعْرِيَّة [el-ḳuşa' rīre ^t]	algor	Gövdenin tüyleri titreyip ürpermeye denir ki havf mahallinde yahud sıtma mukaddimesinde hādis olur.	2281
القَصْر [el-ḳaşar]	trachelism	Boyna kuruluk arız olmak ma' nāsına ki ' illettir.	2284
القَصْف [el-ḳaşaf]	odontoclasia	Dişin yarısı kırılmak ma' nāsınadır.	3827
القَصَم [el-ḳaşam]	fragile	Ön dişler yarısından kırılmaya denir.	5166
القَصْمَلَة [el-ḳaşmele ^t]	eurodontia	Dişlerde tekevün eden kurtçağıza denir ki dişleri oyup çürütür.	4717
القَضَا [el-ḳadā'u]	chemosis	Göz ' illet sebebiyle azıp tebāh olmakla kızarıp kapakları ve atrafı solpüyüp müsterhī olmak ma' nāsınadır	215
القَضَاع [el-ḳudā']	enterectomy	Karın ağrısına denir ki bağırsaklar munkatı' olur.	3468
القَضْع [el-ḳad']	biliarycolic	Karın ağrısına denir.	3469
القَضَم [el-ḳadam]	eurodontia	Dişler çatlamak yahud kararıp çürümekle uçları gediklenip ufanmak ma' nāsınadır.	5168
التَّقْطِير [et-taḳṭīr]	distillation	Selesu 'l-bevl ' illetinin ismidir ki mübtelā olan bevlini tutmaz olur.	2287
القَطْرِب [el-ḳuṭrub]	cerebropathy	Istlāh-ı etubbāda mālīhūlyā ' illetinden bir nev' arızanın ismidir.	613
التَّقْطِيع [et-taḳṭī']	enterectomy	Karın sancılanmaya denir ki bağırsaklar pare pare doğranır.	3471
القَطْع [el-ḳuṭ']	segmet	Bir illet sebebiyle bir adamın eli kesilmek; soluk kesilip har har solumaya denir.	3471
القَطُوف [el-ḳuṭūf]	rhagades	Tırnak berelerine denir.	3828
القَبْلَة [el-ḳa' bele ^t]	brachybasia	Ayakları birbirine doğru mālī olmak.	4709
دَاء قَعَاد [dāu ḳu' ād]	astasia abasia	Kötürümlük ' illetine denir, hareketten alıkor.	1560
القَعَس [el-ḳa' as]	backward	Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmek vechiyle kambur olmak ma' nāsınadır.	2695

العُنُقُ [el-ku'ās]	retraction of the neck	Koyun kısmına mahsus bir marazdır ki isabet eylediği saat helak olur.	2944
القُعْقَاعُ [el-ka'qā']	pyretolysis	Kuru hummaya denir, titretici hummaya ıtlak olunur ki sıtma tabir olunur.	3475
القَفْصُ [el-kafaş]	hiatus hernia	Hurma üzere su içmekle mide ekşiyip boğaz yanmak ma' nâsınadır.	2945
القُفَّةُ [el-kuffe ^t]	pyretolysis	Sıtma arızasında olan tüyler ürperip vücudun titremesine denir.	3830
القُلَابُ [el-kuḷāb]	myocarditis	Yürek ağrısına denir.	620
القَلْبَةُ [el-kaḷebe ^t]	acardia	Ta'ab, mihnet ve marāza ıtlak olunur.	618
القَوْلَجُ [el-kuḷenc]	aerocoly	Em'ā'ya müte'allik bir marāzdır ki mülüm ve müci' ve hurūc-ı rīhe ve def'-i tabī'ye manidir.	1038
القَلْحُ [el-kaḷah]	dental tartar	Dişlere arız olan sarılığa denir.	1210
حمى القَيْدِ [ḥummā 'l-ḳıld]	pyrexial	Bir adamı her gün sıtma tutmak ma' nâsınadır.	1565
القَلْزُ [el-kaḷz]	claudication	Topallanmak ma' nâsınadır.	2521
القَالْسُ [el-kaḷs]	regurgitation	Boğazdan ağız dolusu ve ondan azca çıkan nesneye denir.	2698
القُلَاعُ [el-kuḷā']	aphtha	Ağızda hâdis olur bir maraz adıdır.	3482
القَيْلَةُ [el-ḳille ^t]	oligo	Titremeye denir.	4722
القَمْعُ [el-kaḷma']	encanthis	Gözde kirpik diplerinde çıkan hurde sivilcelere denir.	3484
القَمَهُ [el-kaḷmeḥ]	inappetence	Ta'āma iştihā az olmak ma' nâsınadır.	5595
القَاهَمُ [el-kaḷahem]	inappetence	Ta'āma iştihāsız olmak ma' nâsınadır ki gönlü istemez olmaktır.	5177
القُوْبَاءُ [el-kuvebā']	ringworm	Deriyi kavlatan uyuz ' illetine denir.	622
القَوْرُ [el-kaḷaver]	tour	Yek-çeşm olmak ma' nâsınadır.	2302
القَوَسُ [el-kaḷaves]	alveolararch	Pirlikten ya ' illetten bel bükülmek ma' nâsınadır.	2702
القَيْءُ [el-kaḷay']	emesis	Kusmak ma' nâsınadır.	217
القُيَا [el-kuḷyā']	emesis	Kusma hâletine denir.	217
القَيْصُ [el-kaḷayş]	dedentition	Diş kökünden çıkıp düşmek ma' nâsınadır.	2948
القَيْلَةُ [el-kaḷyle ^t]	hernia	Debbe ' illetine denir, bu arıza فَتْقُ [fetḳ] envā'ındandır.	4734
القَبْدُ [el-kebed]	hepatalgia	Ciğer ağrısından derd-nāk olmak ma' nâsınadır.	1575
القُبَادُ [el-kuḷbād]	hepatalgia	Ciğer ağrısına denir.	1575
القَابُوسُ [el-kaḷbūs]	nightmare	Uykuda arız olan ağırlığa denir.	2706
القَدْحُ [el-kaḷdḥ]	dermatorrhex	Tırmalamaktan peydā olan tırnak yarasına denir ki tırmık tabir olunur.	1215

الكرير [el-kerir]	croup	Sadrda olan şol āvāza denir ki boğulan adamın āvāzına şebih olur ki hırıltı tabir olunur.	2311
الكرساف [el-kirsāf]	ophthalmopathy	Göz dumanlanmaya denir.	3839
الكرزاز [el-kuzzāz]	antitetanic	Soğuşun şiddetinden arız olan titremeye denir.	2526
الكرزم [el-kezem]	brachydactyly	Burun kısalığına kezalik parmakların kısalığına denir.	5186
الكرشا [el-keşeʻ]	curettage	El yarılıp çatlamak maʻ nāsınadır.	221
الكرصص [el-keşış]	trephination	Titremeye denir.	2950
الكرظة [el-kizzaʻ]	plethora	İmtilāʻ arızasına denir.	3250
الكرفس [el-kefes]	controton	Bir kimsenin ayağı eğri olmak maʻ nāsınadır.	2711
أم كلبة [ummu kelbeʻ]	pyretolysis	Humma ʻ illetinin künyesidir.	652
الكلب [el-keleb]	rabies	Bir kimseyi kuduz köpek dalmakla köpek gibi kudurmak maʻ nāsınadır.	649
الكلع [el-kelaʻ]	scabies	Ayakta olan çatlağa ve davar ayağına arız olan bıçılğan ʻ illetine denir.	3497
الكلف [el-kelef]	melasma	Karamtık kızılığa denir ki bazı kimsenin çehresinde arız olur, emrāz-ı cildiyyedendir.	3846
الكمأ [el-kemeʻ]	crazing	Ayak yarılıp çatlamak maʻ nāsına istiʻ mal olunur gūya ki mantar şeklinde olur.	225
الكمنة [el-kumneʻ]	amaurosis	Göze arız olan dumanlığa denir.	5489
الكمه [el-kemeh]	anophthalmus	Anadan doğma kör olmak maʻ nāsınadır.	5598
الإكهام [el-ikhām]	?	Gözün nūru zaʻ if ve fersiz olmak maʻ nāsınadır.	5194
الكليد [el-keyd]	vomit	Kusmak maʻ nāsınadır.	1585
اللبطة [el-lebtaʻ]	gravedo	Zükām ʻ illetine denir.	3192
اللغ [el-leşag]	paralalia	Lisānda olan pelteklige denir.	3609
اللخلجة [el-leclegeʻ]	balbuties	Kelāmı selāset ve talākatle edā eylemeyip ağzında lokma çiğner gibi terdid ederek sarmaşık söylemek maʻ nāsınadır.	1042
الملاحة [el-mutelāhimeʻ]	pericranium	Baş yarığına denir ki ete tesir edip lakın baş kemiği üzere سيمحاق [simhāq] dediği yufka zara erişmemiş ola.	5199
أم ومدم [ummu mildem]	pyretolysis	Humma arızasının künyesidir.	5201
اللطف [el-laʻ]	leukokraosis	Bir arıza sebebiyle parmak kuruyup amelden kalmak maʻ nāsınadır.	3502
اللاطحة [el-lātiʻeʻ]	pericranium	Baş yarığı aksamından سيمحاق [simhāq] ismidir.	230
اللاقس [el-lāqis]	scabies	Uyuzluğa denir.	2722
اللغابة [el-lugābeʻ]	imbecility	Humk ve belāhet ve zaʻ f-1 ʻ akl maʻ nāsına isimlerdir.	665

المقس [el-laqs]	scabies	Uyuzluğa denir.	2721
المقص [el-laqaş]	siccant	Gönül bulanıp mide dönmek ma' nâsınadır.	2954
المقوة [el-laqve ¹]	prosopoplegia	İnsanın yüzüne arız olur bir ' illet adıdır, yüzü ve ağzı eğilir.	5977
الممم [el-lemem]	insane	Deliliğe denir.	5206
أم اللهم [ummu 'l-luheyim]	pyretolysis	Dâhiyenin ve hummanın ve ölümün künyeleridir.	5211
المؤنة [el-lüşe ¹]	touch of madness	Humk ve belâhet ma' nâsınadır.	890
الموى [el-levâ]	ileus	Mide ağrımak ma' nâsınadır ki imtilâdan buruntu ile tahaddüs eder.	5980
المغغ [el-leyağ]	jargona phasia	Humk-ı tamm ma' nâsınadır.	3611
الماص [el-me'aş]	gripe	مغص [me'aş] ve مغص [meğaş] kelimelerinde lügattir.	2956
المثش [el-metş]	caligo	Basarda olan za' f ve ' illete denir.	2851
الممن [el-meşen]	cystalgia	Bir kimse sidiğini tutmaz olmak ma' nâsınadır.	5510
الممجل [el-mecl]	ampulla	[Kesret-i ' amelden el nasırlanıp kabarmak ma' nâsınadır.	4758
المغغ [el-leyağ]	dargona	Humk-ı tãm ma' nâsınadır.	3611
الممدش [el-medesş]	caligation	Pek aılıktan yahud havanın pek ıssılığından göz kararmak ma' nâsınadır, çehrede olan humret ve huşunete denir.	2852
الممخ [el-mezh]	coxa valga	Uyluk diplerinin yahud kıynakların aralıkları birbirine sürünmekle pişip acışmak ma' nâsınadır.	1230
الممذر [et-temezzur]	saburra	Mide fâsid ve tebâh olmak ma' nâsınadır.	2332
الممزر [el-mezer]	saburra	Mide dönüp bulanmak, bozulup tebâh olmak ma' nâsınadır.	2332
الامذلال [el-imzilâl]	insensibility	Bir ' uzv uyuşuk olmak ma' nâsınadır.	4762
الممذل [el-mezel]	insensibility	Uyuşukluęa ve süstlüęe denir.	4761
الممرض [el-marađ]	morbus	Hastalık, hasta olmak.	3051
الممس [el-mess]	monomaniac	Cünün ma' nâsına müsta' meldir.	2728
الممق [el-ma' k]	gasteralgia	Mide fâsid olmak ma' nâsınadır.	4165
الممغس [el-mağs]	gripe	Sancı ' illetine uğramak ma' nâsınadır.	2729
الممغص [el-mağs]	gripe	Sancı ' illetine denir.	2959
الممكس [el-meķas]	siccant	Gönül bulanıp mide dönmek ma' nâsınadır.	2730
الممقلة [el-muķle ¹]	eyeball	Gözün ak ve karasını cãmî ' şahmesine denir.	4767
المماة [el-mâhe ¹]	amaas	Çiçek arızasına denir.	5604

الموتة [el-mūte ^l]	faintness	Baygınlığa denir.	809
الموم [el-mūm]	pleurisy	بِرْسَام [birsām] ‘ illetine denir, beden-i sıbyānda tekevün eden pek şedīd çiçek arızasına denir.	5213
الميد [el-meyd]	siccant	Bir adama sarhoşluktan yahud gemiye binmekten nāşī baş dönüp mide bulanması arız olmak ma‘ nāsınadır.	1605
التبّخ [en-nebh]	variola minor	Koyun, keçi vs. hayvanda ve insanda çıkan çiçek arızasına denir.	1328
التبّرة [en-nebre ^l]	oestrus	Bedende olan şişe ve kabarığa denir.	2352
التدّوص [en-nudūş]	acne	Sivilce ve çıban makūlesi el ile sıkılıp çirk ve cirāhati çıkmak ma‘ nāsınadır.	2962
التزلة [en-nezle ^l]	catarrh	Zükām ‘ illetine denir.	4786
التأسور [en-nāsūr]	fistula	Şol damara denir ki içi fāsīd olmakla seyelānı asla munkatı‘ olmaya ve bu ‘ illettir.	2364
التسمة [en-neseme ^l]	asthma	Pek pek solumaya denir ki zīk-i nefesten münba‘ is olur ki ‘ illettir.	5217
التسّيان [en-nisyān]	forgetting	Unutmak ma‘ nāsınadır.	6013
التسّر [en-neşr]	scabies	Uyuz olmak ma‘ nāsınadır.	2365
التصوّ [en-naşv]	spasm	Sancıya şebih veca‘ a denir ki cevfi-ı insaniye arız olur.	6015
التعنتة [en-nağneğa ^l]	cionptosis	Bir adamın نُغْنُغ [nuğnuğ] dedikleri uzv-ı mezkūrunda bir maraz hadis olmak ma‘ nāsınadır.	3618
التفؤور [en-nufūr]	emphlysis	Bir uzv şişip kabarmak ma‘ nāsınadır.	2379
التأفّض [en-nāfiḍ]	ague	Titremesi olan hummaya denir ki sıtma tabir olunur.	3060
التفّاض [en-nefāḍ]	decidua	Sıtma tutan kimsenin titremesine ve titreyişine denir.	3060
التفتة [en-nefta ^l]	smallpox	Çocuklarda çıkan çiçeğe denir, جُدْرِي [cuderiyy] ma‘ nāsınadır.	3215
التفّغ [en-nefğ]	pyoderma	Kesret ve zahmet-i amelden el içi nasırlanıp kabarmak ma‘ nāsınadır.	3618
التقّب [en-naḳb]	scabies	Uyuz ‘ illetine itlak olunur.	688
التقّرس [en-nikris]	podolgia	Verem ve veca‘ ismidir ki topukların ve ayak parmaklarının mefāsıllarında yani oynak yerlerinde hādis olur.	2743
التقّس [en-naḳs]	scabies	Uyuzluk ma‘ nāsınadır.	2744
المناقلة [el-munaḳḳile ^l]	schistocephalous	Baş yarığına denir ki atın alnında kemik üzere olan zar gibi ince ince hurde kemikler zāhir ve mütentakil ola.	4796
الممنقوشة [el-menḳūşe ^l]	schistocephalous	Baş yarığına denir ki ondan cinbistra ile kemikleri istihrac oluna.	2863

النَّمَش [en-nemeş]	freckle	Siyah ve beyaz beneklere denir, yüze arız olur mercimek gibi siyah noktalardır.	2864
النَّمْلَة [en-nemle ^t]	eczema	Beden-i insaniye arız olur bir güne yara ismidir.	4799
النَّهْم [en-nehem]	gluttony	Pek aç gözlülükle ekl ve şürbe ziyadesiyle düşkün olup şiba ^ç ve gına gelmez kertesinde harîs ve müştehî olmak ma ^ç nâsınadır.	5230
النَّوْطَة [en-nevta ^t]	enteraden	Bir güne verem ismidir ki devenin göğsünde yahud nahrında ve koltuklarında, butlarda tahaddüs eder.	3218
النَّيْدِلَان [en-nīdilān]	nightmare	İnsana uyku içre arız olan ağırlığa denir ki ağır basma, al basma tabir olunur.	4784
الهِبْرِيَّة [el-hibriye ^t]	dandruff	Baş kıllarının diplerinde vesaktan ve buhardan hâsıl olan kepek tarzında nesneye denir ki konak tabir olunur.	2414
أم الهبرزي [ummu 'l- hibriziyy]	pyretolysis	Hummanın künyesidir.	2551
الهَتَا [el-hete ^ç]	campticormy	Bel eğilip iki kat olmak ma ^ç nâsınadır, gerek pîrlikten ve gerek ^ç illetten olsun.	259
التهتار [et-tehtâr]	imbecility	Humk ve cehl ma ^ç nâsınadır ki hamâkat sebebiyle nâdân olmaktan ibarettir.	2416
الهْتَر [el-hutr]	frenzy	Pîrlikten yahüd bir ^ç illet ya hüzn ve keder makûlesi arızadan nâşî ^ç akl ve şu'ûra arız olan zeval ve ihtilâle denir.	2416
الهْتَم [el-hetem]	dedentition	Ön dişleri diplerinden kırılmak ma ^ç nâsınadır.	5244
الهُجْر [el-hucr]	hallucination	Sayıklamak ma ^ç nâsınadır.	2418
الهَدَا [el-hede ^ç]	campticormy	Yağrını büğrü olup göğüse doğru düşük olmak vechiyle kamburlanmak ma ^ç nâsınadır.	261
الهُدَام [el-hudām]	seasickness	Gemi içre arız olan baş dönmesine denir.	5247
الهَذْر [el-hezr]	hallucination	Herze ve hezeyân söylemek ve sayıklamak ma ^ç nâsınadır.	2423
الهَذْيَان [el-hezeyān]	delerium	Herze, yâve ve nâ-ma ^ç kül söz söylemek ma ^ç nâsınadır.	6049
الهَاشِمَة [el-hāşime ^t]	osteoclasty	Baş yarığına denir ki kemikleri ufatmış ola.	5253
الهَقْف [el-heft]	imbecile	Humk-ı vâfir ma ^ç nâsınadır.	822
الهَقَاف [el-heqaf]	anorexia	Ta ^ç âma iştihâ azca olmaya denir.	3895
الهَكَاة [el-hukā ^t]	cough	Öksürük ^ç illetine denir.	3565
الهَلَّاس [el-hulās]	phthisis	سِلُّ [sill] marazına denir ki kuru hastalıktır, beyne 'n-nâs buna verem ta ^ç bîr olunur.	2757
الهَوَس [el-heves]	mania	Cünündan bir güne eser ve şâ ^ç ibeye denir, çalık gibi.	2760
التَّهْوُوع [et-tehevvu ^ç]	retching	Zoraki amel ile kusmak ma ^ç nâsınadır.	3568

الهيضة [el-heyḍa']	cholera	Bir maraz adıdır ki mübtelâ olan hem kay' eder ve hem oturamayıp kenîfe taşınmakla aşağıdan yüreği sürer, fesâd-ı mi' de dedikleri arıza budur.	3067
الوبأ [el-vebâ']	plague	Tâ'ün marazına denir.	249
الوباء [el-vebâ']	plague	Bir mahal tâ'ünlu olmak ma'nâsındır.	249
الوثة [el-ves']	sprain	Kemikten olan sızıya ve ağrıya denir ki şikest olmaksızın hâdis ola.	250
الوئي [el-vesy]	sprain	Mefâsılda olan veca' a denir, Türkîde sızı tabir olunur.	6027
الوجع [el-veca']	ache	Ağrıya denir.	3538
الوخص [el-vaḥş]	folliclis	Küçük sivilcelere denir ki güzel kızların yüzlerinde zuhür eder.	2970
التخمة [et-tuḥame']	indigestion	Bir 'illet adıdır ki sakîl ve nâ-muvâfik ta'âm eklinden arız olur.	5235
الوذق [el-vedk]	metestrum	Karın vüs'atlenmek, ishâl eylemek ma'nâsındır.	4181
الوذح [el-vezah]	erythrasma	Uylukların iç tarafı birbirine sürünmekle pişmek ma'nâsındır.	1258
الوذم [el-vezem]	dose	Siğile denir ki bedende çıkar.	5236
الوذرد [el-vird]	quotidian	Hummanın yani sıtmanın esmâsındandır.	1631
الوارية [el-vâriye']	pneumonia	Akciğere arız olan 'illete denir.	6030
الوزي [el-very]	pneumonia	İnsan ve hayvanın veremden yâ bir marazdan nâşî cevfinde hâdis olan irine ve çirke denir, şedîd yaraya denir ki içeride hâdis olup kan ve irin kusmaya mü'eddî ola.	6030
الوصب [el-vaşab]	morbus	Derd ve maraza denir.	704
الوصم [el-veşam]	morbus	Hastalığa denir.	5240
الموضحة [el-mūḍiḥa']	defined margin	Baş yarığına itlâk olunur ki baş kemiğinin beyazını izhâr eyleye ki kemiğe kadar te'sir eylemiş olur.	1261
الوضح [el-vedah]	leukoderma	Baras dedikleri arızaya da itlâk olunur ki abraşlık tabir olunur. Beşerede pul pul hâdis olan beyazlıktır.	1260
الوغب [el-va'f]	weak vision	Basar za'îf olmak ma'nâsındır.	3885
الوغب [el-vağf]	weak vision	Za'f-ı basar ma'nâsındır.	3886
الوقر [el-vaqr]	baryecoia	Kulak ağırlaşmak, kuvve-i sâmi' a bi 'l-küllüyye gitmek ma'nâsındır ki sağır olmaktır.	2409
الأفي [el-aqy]	anorexia	İlet ve marazdan nâşî ta'âm ve şarâb nâ-hoş gelip tiksirmek ma'nâsındır.	5634
الوكة [el-veka']	overtoe	Ayağın baş parmağı yanında olan parmağın üzerine pek yatık olmaya denir.	3556
الوالجة [el-vâlice']	ache	Cevf-i insaniye arız olur bir nev' 'illete denir.	1072

الأولئق [el-evlak]	imbecile	Deliliğe şebīh bir 'arızaya denir ki murād çalıksı olmaktadır.	4188
الوله [el-veleh]	melancholia	'Akl gidip şifte ve sersem olmak ma' nāsınadır.	5614
البأس [el-ye'es]	despair	Verem ve kuru hastalık 'illetine denir.	2761
اليرقان [el-yereqān]	jaundice	İnsana arız olur bir gūne maraz ismidir ki sarılık tabir olunur.	4195
اليهم [el-yehem]	insane	Deliliğe denir.	5266

3. Sonuç

Araştırmamızın esasını oluşturan eseri, karşılaştırabileceğimiz başka bir çeviri yazı olarak yayımlanmış eser olmaması bizi bu eserle sınırlı bırakmıştır. Göze çarpan bir hususu burada belirtmek gerekir. Şöyleki الأذرة [el-udre'] sözcüğü "Fıtık, debe taşaklığına denir." olarak açıklanırken (KM: 1718); القيلة [el-ḳayle'] sözcüğünde "Debbe 'illetine denir, bu arıza فَتَق (fetḳ) envā'ındandır." (KM: 4734) olarak çevirilmiştir. Burada sözcüğün debe olması gerekir. Bu sözcük *Tarama Sözlüğü'nde* "Fıtıklı, kasığı yarık; Taşağı debe debe kimse; debe debe olmak ki husyelerde olur şiştir" (TS, II.: 1033) diye açıklanırken *Derleme Sözlüğü'nde* "Fıtıklı insan" diye verilmiştir (DS, IV: 1392). Ayrıca *Arapça-Türkçe Büyük Lûgat'te* الأذرة [el-udre'] sözcüğü "Fıtık, taşak şişmesi, kasık yarığı" olarak çevrilmiştir. (ATAY, I.: 22)

Bu çalışmada tespit edilen veriler içerisinde en fazla hastalıkların deri hastalıkları ve baş/beyin hastalıkları olduğu (84), buna ilaveten göz hastalıklarının da yüksek oranda (66) olduğu tespit edilmiştir. Baş/beyinle ilgili hastalıkların: a. Hareketi etkileyen beyin hastalıkları, b. Duyu ve iradeyi etkileyen beyin hastalıkları, c. Baş ağırlarıyla ilgili hastalıklar, ç. Başla ilgili genel hastalıklar olduğu anlaşılmıştır.

Gözle ilgili hastalıklarda ise:

1. Gözün dış bölümleriyle ilgili hastalıklar:

- 1.a. Kirpiklerin normal çıkmasıyla ilgili hastalıklar,
- 1.b. Kirpik hastalıklarının normalden uzun oranda çıkmasıyla ilgili hastalıklar,
- 1.c. Kirpik dibi iltihabıyla ilgili hastalıklar.

2. Gözün iç ve orta bölümleriyle (göz bebeği) ilgili hastalıklar:

- 2.a. Göz bebekleri ile ilgili genel hastalıklar,
- 2.a.1. Göz bebeklerinin normal durumuyla ilgili hastalıklar,
- 2.a.2. Göz bebeklerinin büyümesiyle ilgili hastalıklar,
- 2.b. Gözün orta bölümleriyle ilgili hastalıklar (Göz bebeğinin dışında olanlar),
- 2.b.1. Gözün konjonktiv tabakasıyla ilgili hastalıklar, 2.b.2. Uvea tabakasıyla ilgili hastalıklar.

3. Gözün iç bölümleriyle ilgili hastalıklar (Göz bebeğinin içi).

4. Genel Görme hastalıkları:

- 4.a. Görme zayıflığıyla ilgili hastalıklar,
- 4.b. Görme kaybıyla ilgili hastalıklar olduğu tespit edilmiştir.

Kısaltmalar

TYEK : Türkiye Yazma Eserler Kurumu

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

KM : *Al-Qāmūsü'l-Muhîr Tercümesi*

DS : *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*

TS : *Tarama Sözlüğü*

Kaynakça

al-FİRÜZABÂDÎ, Macdu 'd-dîn Abû Tâhir Muhammad b. Ya'kûb [1329-1413]: *al-Ukyânûsu 'l-Basît fi Tarcamati 'l-Qâmûsi 'l-Muhîr*: Çeviren: CENÂNIOĞLU Ahmed 'Âşım [1755-1819], [Çeviri: İstanbul 1805-1810], İstanbul I: 'r²1268 [=1852], [II]+943 s. II: r-k² 1269 [=1853], [II]+939 s. III: k-v² 1272 [=1855], [II]+975 s.

Allabedi, Dr. Abdelaziz (2005): *Arab Medical - Arabic English- dictionary*: Amman Jordan: Dar al-Bashir for publishing&Distribution, 1712 s.

"Âşım, Ahmet, [Mütercim]", *Türk Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, 1971, ss.448-449.

Atay, H. – M. Atay – İ. Atay: *Arapça-Türkçe Büyük Lûgat*: I. Ankara 1964, 511 s. II, Ankara 1968, 511-1166. s.; III, Ankara 1981, 530 s.

El-Okyânûsu 'l-Basît fi Tercemeti 'l-Kâmûsi 'l-Muhîr-Kâmûsi 'l-Muhîr Tercümesi: Müellifi: CENÂNIOĞLU Ahmed 'Âşım [1755-1819], Yayına Hazırlık-Çeviri yazı: Prof. Dr. Mustafa KOÇ-Eyyüp TANRIVERDİ, İstanbul, 2013, 1. Baskı, I: [أ ب أ] [ي و ج], [CXIX]+963 s., II: [ص ي ر] [ح ج أ], [VIII]+1024 s., III: [ي ر] [ض ض] [ض ب ر], [VIII]+946 s., IV: [ش ي ق] [ط ب ط], [VIII]+978 s., V: [ز د ق] [ز ي م], [VIII]+964 s., VI: [ي و ي] [س أ م], [VIII]+1050 s.

Gül, M. & Yüksel, F. (2022): "Derleme Sözlüğü'nde yer alan beden hastalıkları ile ilgili söz varlığı", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 444-467. DOI: 10.29000/rumelide.1221879.

Gürlek, M. (2016): "Yabancı Tıp Terimlerine Osmanlı Tıp Metinlerinden Türkçe Karşılık Örnekleri", *Abant Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt: 16 Sayı: 4, 215 – 236 ss.

Ibrahim, M.; Mansour, G.; Sayyah, R.; Farhat, F. (2010): *Dictionary of Medical Terms English&Arabic* *قاموس المصطلحات الطبية انكليزي/عربي* Beirut: Dar Al Kotob Al Ilmiyah, 2. Baskı, 912 s.

İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü (2014): Hazırlayanlar: TUNÇTAN, Bahar; ZÜLFİKAR, Hamza; AKTAY, Gökmez; ÖZKAN, Yalçın; AYDIN, Ahmet; KÜÇÜKGÜZEL, İlkay; ŞAFAŞER, Ayhan; BUHARALIOĞLU, Kemal; ERTAN, Rahmiye; YAKINCI, Cengiz; YEŞİLADA, Erdem; Ankara: TDK Yayınları.

Kaçalin, M. S. (2006): "Mütercim Âşım Efendi": *İslam Ansiklopedisi*: İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, İSAM Yayınevi, Cilt 32. 200-202

Latince Tıp Terimleri Sözlüğü (2012): Editör: Prof. Dr. Çağatay GÜLER, Ankara: Palme Yayınevi. 1. Baskı, 477 s.

Sütçü, T. (2013): "Türkçe Sözlükçülük Tarihinde Mütercim Âşım ve Kamus Tercümesi": *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Aralık 2013, Yıl 6, Sayı XVI, ss. 541-553.

TÜRK DİL KURUMU: *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*: Ankara 1963, I (A), LV+444 s.; 1965, II (B), VIII+445-835. s.; 1968, III (C-Ç), VIII+837-1310. s.; 1969, IV (D), VI+1311-1618. s.; 1972, V (E-F), VIII+1649-1880. s.; 1972, VI (G), 8+1881-2244. s.; 1974, VII (H-İ), [7]+2245-2576. s.; 1975, VIII (K), [8]+2577-3056. s.; 1977, IX (L-R), [VII]+1354-3506. s.; 1978, X (S-T), [VII]+3507-4018. s.; 1979, XI (U-Z), [VII]+4019-4402. s.; 1982, XII (EK-İ), XIV+4403-4842. s. TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI - SAYI: 211/[1]-12.

TÜRK DİL KURUMU: XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanımlarıyla Tarama Sözlüğü: Ankara I (A-B) 1963, XCI+746 s.; II (C-D) 1965, LXXII+747-1381 s.; III (E-İ) 1967, LXXII+1383-2142 s.; IV (K-N) 1969, LXXII+2143-2902 s.; V (O-T) 1971, LXXII+2903-3877 s.; VI (U-Z) 1972, LXXII+3878-4814 s.; VII (EKLER) 1974, LXXII+296 s.; VIII (DİZİN) 1977, VIII+419 s. TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI - SAYI: 212/[1]-8.

Yıldırım, M. (2014): *Güncel Tıp Terimleri Sözlüğü*: İstanbul: Nobel Yayınları, 286 s.